

तलकोट गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड.१ सङ्ख्या. १८ मिति: २०८१/०९/२८ गते

भाग- १

ऐन संख्या :-

१८

तलकोट गाउँपालिकाको पूर्वाधार ब्यवस्थापन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक २०८१

गाउँसभाबाट पारित मिति: २०८१/०९/१७

प्रमाणीकरण मिति: २०८१/०९/२६

प्रस्तावना:

गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र पूर्वाधार संरचनाको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरी स्थानीय जनतालाई पूर्वाधार सेवा उपलब्ध गराउनको लागि आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा ५७ र २२६ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ बमोजिम तलकोट गाउँसभाले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस को नाम "गाउँपालिकाको पूर्वाधार ब्यवस्थापन ऐन, २०८१" रहेको छ।

(२) यो ऐन गाउँ सभाबाट पारित भई राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिले तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) "अध्यक्ष" भन्नाले गाउँपालिकाको अध्यक्ष सम्झनुपर्छ।

(ख) "उपाध्यक्ष" भन्नाले गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष सम्झनु पर्छ।

(ग) "गाउँपालिका" भन्नाले संविधान बमोजिम स्थापना भएको तलकोट गाउँपालिका सम्झनु पर्छ।

(घ) "कार्यपालिका" भन्नाले तलकोट गाउँपालिकाको कार्यपालिका सम्झनु पर्छ।

(ङ) "गाउँ सभा" भन्नाले संविधानको धारा २२२ को उपधारा (१) बमोजिमको गाउँ सभा सम्झनु पर्छ।

(च) "पूर्वाधार" भन्नाले यस ऐनमा अनुसूची १ मा उल्लेख भए बमोजिमका विषयसँग सम्बन्धित भौतिक पूर्वाधारलाई सम्झनुपर्छ।

(छ) "जलस्रोत" भन्नाले गाउँपालिका क्षेत्र भित्रको भू-सतहमा वा भूमिगत वा अन्य जुनसुकै अवस्थामा रहेको पानी सम्झनु पर्छ।

(ज) "तोकिएको वा तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन बमोजिम बनेको नियमावलीमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ।

(झ) "उपभोक्ता संस्था" भन्नाले पूर्वाधार सेवाबाट लाभ प्राप्त गर्ने समूह वा समूदायिक संस्थालाई सम्झनु पर्दछ।

(ञ) "अमानत" भन्नाले ठेक्कामा नलगाई स्थानीय सरकार आफैले सिधै सम्पन्न गर्ने निर्माण कार्य वा सेवा सम्बन्धी कार्य सम्झनु पर्छ।

(ट) "कार्यालय" भन्नाले तलकोट गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयलाई बुझनुपर्छ।

परिच्छेद २

स्थानीय सडक तथा यातायात व्यवस्थापन

३. **स्थानीय सडकहरूको बर्गिकरण:** (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र सडक बिस्तार गरी यातायात सुविधा उपलब्ध गराउनका लागि आवश्यकता अनुसार सडकहरूको बर्गिकरण र बृहत्तर सडक सञ्जाल गुरुयोजना तयार गर्नेछ।
- (२) गाउँपालिका स्तरमा मूख्यतः निम्नानुसारका सडकहरू रहनेछन्:
- क) गाउँपालिका सडक: गाउँपालिकाको मध्य र महत्वपूर्ण स्थानमा रहेको सडक गाउँपालिका सडकको रूपमा बर्गिकरण गरिनेछ। यस्ता सडकको चौडाई न्यूनतम छ मिटर हुनु पर्नेछ।
- ख) वस्ती सडक: गाउँपालिकाका बस्तिहरूमा यातायातको पहुँचका लागि बनाइएका सडकहरूलाई ग्रामिण सडकको रूपमा बर्गिकरण गरिनेछ। यस्ता सडकहरू चार देखि पाँच मिटरसम्म चौडा हुनेछन्।
- ग) कृषि सडक: गाउँपालिका भित्रका मुख्य मुख्य कृषि उत्पादन क्षेत्र र बजारलाई जोड्ने सडकहरू यस अन्तर्गत पर्दछन्। यसको न्यूनतम चौडाई ४ मिटर हुनुपर्दछ।
- घ) घोडेटो मुल बाटो: मानिस र पशु चौपाया मात्र हिड्ने १ भन्दा बढी गाउँ बस्ती जोड्ने बाटोलाई घोडेटो मुल बाटो को रूपमा बर्गिकरण गरिनेछ। यसको न्यूनतम चौडाई २ मिटरको हुनेछ।
- ङ) गोरेटो बाटो: मानिस र चौपाया हिड्ने वस्तीबाट घोडेटो मुलबाटो वा वस्ती सडक सम्म जोडिने अधिकतम १ किमि लम्बाईका सडकलाई गोरेटो बाटो भनिन्छ। यसको चौडाई न्यूनतम ३ फिटको हुने छ।
- (३) प्रत्येक स्थानीय सडकहरूको घुम्ति तथा मोडहरूमा ठूला सवारीहरूको आवागमन समेत मध्यनजर गरी निर्धारित चौडाई भन्दा ४० प्रतिशत बढी हुनेगरी निर्माण गर्नु पर्दछ।
४. **मापदण्ड निर्धारण गर्ने:** (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र निर्माण हुने सडकहरूमा यातायात सुविधा सञ्चालनको मापदण्ड तोक्न सक्ने छ।
- (२) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र भएका सडकले वहन गर्न सक्ने वजन र आकारको हद तोकी त्यस्ता सडकमा त्यसरी तोकिएको हद भन्दा बढीको सवारी चलाउन नपाउने गरी निषेध गर्न सक्नेछ।
५. **स्वीकृति निलिई संरचना निर्माण गर्न नपाइने:** (१) यस ऐनको दफा (३) बमोजिमका सडक र सडकका अधिकार क्षेत्र भित्र कसैले सम्बन्धित अधिकारीको स्वीकृति विना कुनै प्रकारका संरचना निर्माण गर्न वा व्यवसाय भत्काउदा लाग्ने रकम सम्बन्धित संरचनाको धनीबाट असुलउपर गरिनेछ।

(२) कसैलाई कुनै कामको निमित्त सार्वजनिक सडक सीमा खन्नु वा भत्काउनु परेमा गाउँपालिकाको कार्यालयमा भत्काउनु पर्ने कारण सहित निवेदन दिनु पर्दछ। यसरी प्राप्त निवेदन बमोजिम खन्नु भत्काउनु पर्ने नपर्ने जाच बुझ गरी खन्दा भत्काउदा लाग्ने अनुमानित रकम सम्बन्धित सरोकारवालाबाट धरौटि लिएर मात्र गाउँपालिकाले स्वीकृति प्रदान गर्न सक्नेछ।

(३) पहिले देखि चलि आएको कुनै सडकको विस्तार गर्नु परेमा उक्त सडकको दायीं बायाँ थप जग्गा लिनु परेमा तोकिए बमोजिमको क्षतिपूर्ति सम्बन्धी जग्गा धनीलाई दिएर मात्र सडक वा पूर्वाधार बनाउनु पर्नेछ।

६. **सडकको आवागमनमा बाधा पुऱ्याउन नहुने:** (१) कसैले सार्वजनिक सडकमा कुनै माल वस्तु छोडेको, राखेको वा फालेको कारणबाट त्यस्तो सडकको आवागमनलाई कुनै किसिमले बाधा पुऱ्याएको भए त्यस्तो माल वस्तु हटाउनको निमित्त सरोकारवाला व्यक्तिको नाममा गाउँपालिकाले आदेश जारी गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जारी भएको आदेशको अवधिभित्र नहटाएको वा धनी पत्ता नलागेको माल वस्तुलाई सडकको छेउ लगाई राख्न वा आफ्नो कब्जामा राख्ने गरी अन्यत्र लैजान समेत सक्नेछ। यसरी लाग्ने रकम सम्बन्धित माल वस्तु धनी बाटै असुलउपर गरिन्छ।

७. **सडकको क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने:** यस परिच्छेदका अन्य दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहाय अनुसारको क्षेत्र सडकको क्षेत्राधिकार परेको मानिनेछ :

क) गाउँपालिकास्तरीय सडकको हकमा सडकको केन्द्रबाट दुवैपट्टी छ मिटर

ख) बस्ती सडकको हकमा सडकको केन्द्रबाट दुवैपट्टी चार मिटर

ग) कृषि सडकको हकमा सडकको दुवैपट्टी तीन दशमलव पाँच मिटर ।

परिच्छेद ३

जलस्रोतहरूको संरक्षण र उपयोग

८. **जलस्रोतको उपयोग:** (१) गाउँपालिका भित्र रहेका भूमिगत वा सतही जलस्रोतको अनधिकृत प्रयोगलाई निषेध गरी सो को संरक्षण गर्ने दायित्व गाउँपालिकाको हुनेछ।

(२) जलस्रोतको उपयोग गर्दा देहाय बमोजिमका उपयोगका लागि प्राथमिकता दिइने छ:-

क) पिउने पानी

ख) सिँचाई

ग) पानी घट्ट, औधोगिक वा निर्माण प्रयोजन

घ) जलविद्युत

ङ) जल पर्यटन (जलक्रिडा लगायत)

(३) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका पानीको मुहान वा स्रोतको समूचित उपयोग गर्ने अधिकार गाउँपालिकालाई हुनेछ। मुहान सम्बन्धी विवादको निर्णय गर्ने अधिकार गाउँपालिकामा निहित रहनेछ।

९. **अनुमति लिनु पर्ने:** (१) यस ऐन बमोजिम व्यक्तिगत घरेलु प्रयोजन वा परम्परागत रूपमा प्रयोग गरी आएकोमा बाहेक अनुमति नलिई जलस्रोतको उपयोग गर्न पाउने छैन।

- (क) सार्वजनिक वा समूहगत रूपमा खानेपानी प्रयोजनको लागि उपयोग गर्न
- (ख) सामूहिक रूपमा व्यवसायिक खेतिमा जग्गाको सिँचाई गर्न
- (ग) व्यवसायिक वा व्यापारिक प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न
- (घ) जलक्रिडा जस्ता मनोरञ्जनात्मक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न
- (ङ) व्यवसायिक रूपमा माईक्रो हाइड्रो वा पानी घट्ट सञ्चालन गर्ने
- (च) तोकिए बमोजिमको आवश्यक कार्य गर्न

(२) जलस्रोतको सामूहिक लाभ व्यवसायिक प्रयोग वा उपदफा (१) मा उल्लेख गरिए बमोजिमका क्रियाकलाप गर्न गाउँपालिकाको अनुमति लिनु पर्छ।

(३) सो सम्बन्धित प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा सामुदायिक उपयोगका लागि उपभोक्ता सस्था मार्फत र व्यवसायिक उपयोगका लागि दर्तावाला कम्पनीले कार्यालय समक्ष सम्पूर्ण विवरण खुलाई निवेदन दिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (१) मा जे सुकै लेखिएको भएता पनि नेपाल सरकारको जलस्रोतको उपयोगको राष्ट्रिय प्राथमिकता आयोजना सञ्चालन गर्न यस ऐनले बाधा पुऱ्याउने छैन।

१०. **खानेपानी सिँचाई जस्ता जलस्रोतको सामुदायिक लाभ ब्यवस्थापन:** (१) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र खानेपानी, सिँचाई, पानी घट्ट, लघुजलबिद्युत र ताल पोखरीको लागि जलस्रोत उपयोग गर्न परेमा सम्बन्धित क्षेत्रका उपभोक्ताहरु मिलि जलउपभोक्ता सस्थाको गठन गरेर सो मार्फत अनुमति लिएर मात्र निर्माण र सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।

(२) यस ऐन तर्जुमा हुनु अघिनै सस्थागत रूपमा कुनै समुह वा सस्थाले उपयोग गरी आएको जलस्रोतलाई यो ऐन तर्जुमा भएको ६ महिना भित्र गाउँपालिकामा दर्ता गराउनु पर्छ।

११. **जलउपभोक्ता सस्थाको गठन:** (१) दफा (११) बमोजिमको लागि गठन हुने उपभोक्ता संघसस्थामा ९ देखि १५ जना सदस्यहरु रहन सक्नेछन्। उपभोक्ता सस्थामा ३३ प्रतिशत महिला प्रतिनिधित्व हुनु पर्दछ।

(२) यसरी गठन गर्न चाहेको समुहले देहायको विवरण हरु सहित गाउँपालिकाको जलस्रोत र वातावरण हेर्ने शाखा समक्ष निवेदन दिनु पर्दछ।

(क) उपभोक्ता सस्थाको विधान

(ख) मुहान दर्ता भईसकेको भए दर्ताको प्रमाण र नभएको भए स्रोतको विवरण

(ग) सेवा क्षेत्र र लाभान्वित जनसंख्या

(घ) परियोजना विकासका लागि आवश्यक बजेट र प्राप्त हुने स्रोत

(ङ) परियोजनाबाट पर्न सक्ने सामाजिक वातावरणिय प्रभाव

(३) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको निवेदन उपर छलफल र जाँचबुझ गरी गाउँपालिकाले उपभोक्ता सस्था दर्ता गर्नेछ।

(४) उपभोक्ता सस्था अविच्छिन्न उत्ताधिकारवाला सस्था हुनेछ। एक पटक छानिएको संस्थाको कार्य समितिको अवधि ३ बर्षको हुनेछ। अर्को पटकको लागि ३ बर्षे म्याद सकिनु १५ दिन अगावै उपभोक्ता बाट नयाँ कार्य समितिको चयन गर्नु पर्नेछ।

(५) सस्थाको कार्य सञ्चालन प्रकृया र विधि बाधानमा तोकिए बमोजिम हुनेछ। यस सस्थाले वार्षिक लेखा परिक्षण र तिर्नु पर्ने कर फर्च्युट गर्नु पर्ने छ। गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन र प्रदेश कानूनले तोके बमोजिमको जलस्रोत उपयोग कर तिर्नु पर्नेछ।

(६) यसरी तोकिए बमोजिम विधि प्रकृया अवलम्बन नगरेमा गाउँपालिकाको उपभोक्ता सस्थाको दर्ता रद्द समेत गर्न सक्नेछ।

१२. **जलस्रोतको व्यवसायिक उपयोगका लागि अनुमति लिनुपर्ने:** (१) औद्योगिक प्रयोजन, जलमनोरञ्जन, १ मेगावाट सम्मको जलविद्युत आयोजना लगायतका जलस्रोतको व्यवसायिक उपयोगका लागि सो को उपयोग गर्ने प्रोप्राईटर कम्पनी वा संस्थाले गाउँपालिका बाट अनुमति लिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम एक मेगावाट सम्मको जलविद्युत उत्पादन गर्नुपरेमा देहायका विवरणहरू खुलाई गाउँपालिकामा निवेदन दिनु पर्दछ।

क) परियोजनाको विवरण

ख) परियोजना रहने सस्थाको नक्सा मुख्य मुख्य संरचना समेत देखिने

ग) पानीको स्रोत र उपयोग हुने पानीको परिमाण

घ) परियोजनाबाट लाभान्वित हुने उपभोक्ताहरूको संख्या र किसिम

ङ) परियोजना सम्पन्न गर्न लाग्ने अनुमानित कुल अवधि र लागत

च) परियोजना सञ्चालनमा पर्ने बातावरणिय जोखिमहरू बातावरणिय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदन

(३) उपदफा (२) बमोजिम परेको आवेदनमा गाउँपालिकाको बातावरण र जलस्रोत हेर्ने शाखाले आवश्यक जाँच बुझ गरी गराई दर्खास्त परेको मितिले ३० दिन भित्र जलस्रोतको परिमाण उपयोग अनुमतिको अवधि र बातावरणिय जोखिम न्यूनिकरणका सर्तहरू तोकिए आवेदन दर्तालाई अनुमति प्रदान गर्न सक्नेछ।

(४) यो ऐन प्रारम्भ हुनु भन्दा अगावै जलस्रोतको उपयोग गरिएको प्रोप्राईटर वा संस्थाले पनि तोकिएको विवरण सहित यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले ३ महिना भित्र अनुमति पत्रको लागि आवेदन दिनु पर्नेछ।

(५) अनुमति पत्र प्राप्त व्यक्तिले जलस्रोतको उपयोग वापत स्थानीय र प्रदेश सरकारलाई कानून बमोजिमको दस्तुर वा वार्षिक शुल्क बझाउनु पर्नेछ।

(६) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आफ्नो अनुमतिपत्र विक्रि गर्न वा अन्य कुनै प्रकारले कसैलाई हस्तान्तरण गर्नु परेमा गाउँपालिकामा उपयोग अनुमति हस्तान्तरणको लागि आवेदन दिनु पर्नेछ।

परिच्छेद ४

स्थानीय खानेपानी तथा सिँचाई व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

१३. स्थानीय खानेपानी बोर्ड गठन गर्न सक्ने: (१) गाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानी सेवालार्ई नियमित, व्यवस्थित र सुलभ बनाई भरपर्दो सेवा प्रदान गर्न गराउन स्थानीय खानेपानी बोर्डको स्थापना गर्न सक्नेछ।

(२) नेपाल सरकार, सार्वजनिक संस्थान र स्थानीय उपभोक्ता संस्थाको लागत सहभागितामा निर्माण भई सञ्चालनमा रहेका एक भन्दा बढी खानेपानी आयोजनाहरू मार्फत ५०० भन्दा बढी धाराहरूबाट खानेपानी सेवा प्रवाह गरिरहेको अवस्थामा स्थानीय खानेपानी बोर्ड बनाई सेवा प्रवाह गर्न सक्नेछन्।

(३) यस प्रयोजनको लागि एक भन्दा बढी उपभोक्ता संस्थाहरूले यस्तो बोर्ड गठनका लागि गाउँपालिका समक्ष आवेदन पेश गर्नुपर्ने छ। यसरी बोर्ड गठनको लागि देहायका विवरणहरू सहित पेश गर्नु पर्दछ:-

- क) खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरिने भौगोलिक क्षेत्र,
- ख) सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरिने क्षेत्रभित्र रहेको खानेपानी परिमाण
- ग) उपभोक्ताको अनुमानित संख्या तथा सेवा मागको विवरण,
- घ) सेवा सञ्चालन गर्नको लागि लाग्ने अनुमानितत लागत
- ङ) सेवा सञ्चालन, व्यवस्थापन, सोको मर्मत सम्भार तथा सुधार वा सेवा विस्तारको लागि तयार गरिएको दीर्घकालिन योजना
- च) बोर्ड आफैले वा अन्य व्यक्ति र संस्था मार्फत सेवा सञ्चालन गराउने हो सो सम्बन्धी व्यहोरा,
- छ) कुनै सरकारी निकायले सञ्चालन गरिरहेको सेवा प्रणालीलार्ई बोर्डमा हस्तान्तरण गरी सेवा सञ्चालन गर्ने भए त्यस्तो सेवा प्रणालिसँग आवद्ध सम्पत्ति तथा दायित्व
- ज) सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका प्रस्तावित मोडेल

(४) उपदफा (३) बमोजिम परेका निवेदन उपर जाँचबुझ गर्दा त्यस्तो बोर्ड गठन गर्नु आवश्यक देखिएमा गाउँपालिकाले माग बमोजिम बोर्ड गठन गर्न सक्नेछ।

(५) बोर्ड अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित संगठित संस्था हुनेछ। बोर्डले खानेपानी आयोजनाको निर्माण, विस्तार, मर्मत सम्भार, महशुस असुली कार्यालय ब्यवस्थापन लगायतका कार्य आफै गर्न सक्नेछ।

१४. खानेपानी तथा सिंचाईको शुल्क निर्धारण: (१) खानेपानीको महशुल निर्धारण गर्नको लागि देहायका सदस्यहरू भएको महसूल निर्धारण समिति गठन गर्नेछ:-

क) गाउँपालिकाको अध्यक्ष :	सदस्य
ख) स्थानीय जल उपभोक्ता संस्थाहरूको प्रतिनिधि:	सदस्य
ग) गाउँपालिकाको लेखा प्रमुख:	सदस्य सचिव

परिच्छेद ५

भवन निर्माण तथा शहरी विकास सम्बन्धी कार्यहरू

१५. **स्वीकृत नलिई निर्माण तथा विकास गर्न नहुने:** (१) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र व्यवस्थित, सुरक्षित र योजनाबद्ध विकासका लागि कसैले पनि गाउँपालिकाबाट स्वीकृति नलिई कुनै नयाँ भवन बनाउने, पुरानो भवन भत्काई पुनः निर्माण गर्ने, तला थप गर्ने, मोहडा फेर्ने वा साविकको भवनमा झ्याल, ढोका, बार्दली, कौशी, दलान आदि थपघट गरी बनाउने वा सोसंग सम्बन्धित गर्नु गराउनु हुदैन।
- (२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि गाउँपालिकाले भवन निर्माण सम्बन्धी निर्देशिका र नर्मस तयार गर्नेछ।
१६. **भवनको दर्ता:** (१) गाउँपालिका भित्र निर्माण भएका सम्पूर्ण भवन निर्माण तथा संरचनाहरूको तोकिए बमोजिम दर्ता गराई अभिलेख तयार गरिनेछ।
१७. **भवनको डिजाइन तथा नक्सा स्वीकृत सम्बन्धी व्यवस्था:** (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र पक्कि भवन-आरसिसी स्ट्रक्चर निर्माण गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा सरकारी निकायले भवन निर्माण गर्न प्रचलित कानून र भवन निर्माण मापदण्ड बमोजिम स्वीकृतिको लागि गाउँपालिका समक्ष दरखास्त दिँदा नक्सा साथ डिजाइन समेत पेश गर्नु पर्नेछ।
- (२) आवासिय भवनको हकमा २५० बर्गमिटर सम्मको भवन बनाउँदा २० प्रतिशत खाली जग्गा छोड्नु पर्दछ। सरकारी, अर्ध सरकारी तथा व्यापारिक भवन निर्माण गर्दा ४० प्रतिशत खाली स्थान छोड्नु पर्दछ।
१८. **बस्ति विकासको लागि अनुमति दिने:** (१) गाउँपालिका भित्र कुनै व्यक्ति समुदायले जग्गालाई घडेरी प्रयोजनको लागि विकास गर्ने वा यसरी विकास गरी बिक्री गर्ने प्रयोजनबाट बस्ति विकास परियोजना सञ्चालन गर्न चाहेमा गाउँपालिका कार्यालयमा बस्ती विकासको कार्ययोजना सहितत अनुमतिको लागि निवेदन दिनु पर्दछ।

परिच्छेद ६

पुर्वाधार आयोजना निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

१९. **पुर्वाधार आयोजना तर्जुमा:** (१) स्थानीयस्तरमा पुर्वाधार निर्माण, सञ्चालन र मर्मत सम्बन्धी योजना, आयोजना, परियोजना तथा कार्यक्रमहरूको विकासका लागि योजना तर्जुमा गरि गाउँ सभाबाट पारित गर्नु पर्नेछ।
- (२) पुर्वाधार योजना तर्जुमा क्रममा देहाय बमोजिम उल्लेख गरि आयोजनाको विवरण तयार गर्नु पर्नेछ:-
- आयोजनाको लक्ष्य
 - आयोजनाबाट फाईदा पाउने जनताको जनसंख्या र फाईदाको किसिम,
 - आयोजना सम्पन्न गर्दा लाग्न सक्ने खर्च र श्रोत
 - उपभोक्ताहरूबाट प्राप्त हुन सक्ने नगद, वस्तुगत श्रम र त्यस्तै अन्य योगदान,
 - उठ्न सक्ने सेवा शुल्क वा मर्मत सम्भार खर्च
 - निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका स्वरूप

२०. लागत अनुमान तयार गर्नुपर्ने: (१) गाउँपालिकाले जुनसुकै सार्वजनिक निर्माण, मर्मत वा सुधार कार्यको लागि बजेट विनियोजन गर्नु पूर्व प्राविधिक अध्ययन सर्भेक्षण गराई लागत अनुमान तयार गर्नु पर्नेछ।

(२) कुनै पनि निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यको लागत अनुमान तयार गर्नुपर्नेछ।

२१. पूर्वाधार आयोजना निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि देहाय बमोजिमका प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिनेछ:-

क) एक लाख रुपैयाँ सम्मका आयोजना वा कार्यक्रम सोझै वार्ताबाट

ख) बीस लाख रुपैयाँ भन्दा कम लागतका आयोजना वा कार्यक्रम उपभोक्ता समितिहरू मार्फत

ग) बीस लाख वा सो भन्दा माथिका आयोजना वा कार्यक्रम संघीय ऐनले तोके बमोजिमका निर्माण व्यवसायी मार्फत

घ) निजि लगानी परिचालन भई हुने निर्माण तथा व्यवस्थापन हुने कार्य साझेदारी मार्फत

२२. उपभोक्ता समिति मार्फत गर्न सकिने: (१) बीस लाख रुपैयाँ भन्दा कम लागतका निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्य गराउँदा सम्बन्धित लाभान्वित परिवारका सदस्यहरूको संलग्नतामा उपभोक्ता समिति गठन गरी सो समिति मार्फत गर्न सकिने छ।

(२) उपभोक्ता समितिको गठन स्थानीय लाभान्वित समुदायहरू मध्येबाट सात देखि एघार जना सम्मको समिति गठन गरिने छ। यस्तो समितिमा न्यूनतम तेत्तिस प्रतिशत महिला हुनुपर्ने छ।

(३) उपभोक्ता समितिको कार्यकाल सो पूर्वाधार निर्माण वा मर्मत कार्य गर्न लाग्ने समयको दोब्बर हुने छ। निर्माण सकिएपछि पनि निर्माण अवधि बराबर कै बाँकी समय रेखदेख र सम्भारको जिम्मेवारी समेत सोही समितिले लिने छ।

(४) यस्तो समिति मार्फत गरिने निर्माण कार्यमा उपभोक्ताहरूले न्यूनतम बीस प्रतिशत नगद लागत सहभागिता र दश प्रतिशत श्रमदान गर्नु पर्नेछ।

(५) नगद सहभागिताको रकम सम्बन्धित उपभोक्ताहरूबाट उठाई समितिको खातामा जम्मा भएपछि मात्र गाउँपालिकाले पहिलो किस्ता निकासो गर्ने छ।

२३. पूर्वाधार मर्मत संभार कोष: (१) गाउँपालिका भित्र रहेका गाउँ स्तरीय वा केन्द्र/प्रदेश स्तरीय पूर्वाधारहरूको नियमित तथा आवश्यकता अनुसारको मर्मत गरी सेवा सुचारु गर्न पूर्वाधार मर्मत कोषको स्थापना गर्न सकिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना भएको कोषमा पूर्वाधार संरचना सडक, खानेपानी ईत्यादिबाट प्राप्त रोयल्टि रकमको १० प्रतिशत रकम दाखिला गरीनेछ।

परिच्छेद ७

पूर्वाधार अनुगमन तथा मुल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्था

२४. पूर्वाधार अनुगमन समितिको गठन:

(१) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको कार्यक्रम अन्तर्गत निर्माण हुने ठूला आयोजना तथा गाउँपालिकाको आफ्नै बजेटबाट निर्माण हुने सबै प्रकारका पूर्वाधार निर्माण एवं मर्मतसम्भार कार्यहरू को गुणस्तर र समयबद्ध प्रगति अनुगमन गर्नका लागि एक पूर्वाधार अनुगमन समिति गठन गरिनेछ।

(२) पूर्वाधार अनुगमन समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (क) गाउँपालिका उपाध्यक्ष - अध्यक्ष
- (ख) पूर्वाधारको मुख्य काम हुने वडाको अध्यक्ष - सदस्य
- (ग) स्थानीय विज्ञहरू वा कार्यपालिका सदस्य मध्ये कार्यपालिकाले तोकेको एक महिला सहित २ जना - सदस्य
- (घ) गाउँपालिकाको भौतिक पूर्वाधार शाखा प्रमुख - सदस्य
- (ङ) योजना तथा अनुगमन शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

२५. समितिको बैठक र निर्णय: (१) समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ।

(२) समितिको बैठक समितिको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।

२६. अनुगमन पश्चात निर्देशन दिन सक्ने: (१) पूर्वाधार अनुगमन समितिले निर्माण वा मर्मत कार्य गर्ने निकायबाट सो कार्यको प्रस्तावित गुणस्तर र समयबद्ध प्रगति तालिका प्राप्त गरि सो बमोजिम अनुगमन गरेर निर्माण व्यवसायीलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ।

(२) केन्द्र र प्रदेश स्तरीय पूर्वाधार आयोजनाहरूको निर्माण र सञ्चालनको अवस्था बारे सुझाव र सिफारिस गर्ने दायित्व समितिको हुनेछ।

२७. सहमति दिनुपर्ने: गाउँपालिका आफैले सञ्चालन गर्ने सम्पूर्ण प्रकारका पूर्वाधारहरूको निर्माण सम्पन्नता पश्चात निर्माण व्यवसायीलाई अन्तिम किस्ता भूक्तानी गर्न अनुगमन समितिले सहमति दिनु पर्नेछ।

२८. कारवाहीको सिफारिस गर्न सक्ने: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र निर्माण कार्य भइरहेको प्रदेश सरकार वा नेपाल सरकार अन्तरगतको पूर्वाधार आयोजना अनुगमन गर्दा गुणस्तरमा कमजोरी भएको खण्डमा वा निर्माण व्यवसायिकै लापरवाहीका कारण निर्धारित समयभित्रको प्रगति नदेखिएमा अनुगमन समितिले सम्बन्धित निर्माण व्यवसायीलाई कारवाहीका लागि प्रदेश वा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्न सक्नेछ।

२९. कालो सूचीमा राख्ने: (१) देहायको अवस्थामा गाउँपालिका कार्यालयले सबै प्रकारका निर्माण व्यवसायीलाई भविष्यमा निर्माण कार्य नदिने गरि कालो सूचीमा राख्न सक्नेछ:

- क) कुनै फौजदारी कसुरमा अदालतबाट दोषी ठहर भएमा,
- ख) पूर्वाधार निर्माणको लागि छनौट भई सम्झौता गरेर ३ महिना सम्म काम शुरु नगरेमा
- ग) सम्झौता अनुरूपको दायित्व पालना नगरेको वा सम्झौता बमोजिमको गुणस्तर नभएको कुरा पछि प्रमाणित भएमा

घ) योग्यताको कागजात पेश गर्दा ढाँटी वा झुक्याई खरिद सम्झौता गरेको प्रमाणित हुन आएमा

ड) डर त्रास वा धम्की दिई खरिद प्रकृत्यालाई प्रभावित पार्ने कार्य गरेमा

च) अन्य कुनै कसुर गरेमा

(२) उपरोक्त बमोजिम कालो सूचीमा राख्दा कसुरको गाम्भिर्यताको आधारमा कालो सूचीको अवधी तोक्न सकिनेछ।

३०. प्राविधिक मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने: (१) गाउँपालका भित्र निर्माण भएका भौतिक पूर्वाधारहरूको प्राविधिक मूल्याङ्कन गरी पूर्वाधारको गुणस्तर निश्चित गरिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राविधिक जाँचको लागि आवश्यक प्रयोगशालाको व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ।

परिच्छेद ८

सार्वजनिक निजी साझेदारीमा पूर्वाधार संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालन

३१. निजी साझेदारीमा पूर्वाधारको विकास गर्न सक्ने: (१) यस ऐन बमोजिम कुनै व्यक्ति, स्थानीय निर्माण वा पूर्वाधारहरूको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा निजी लगानीकर्ता सँग साझेदारी गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाले पूर्वाधारको अवस्था, आवश्यकता र उपयोगिताको आधारमा देहाय बमोजिमका विभिन्न मोडेलहरू अवलम्बन गरी निजी साझेदारसँग लगानी प्राप्त गर्न र प्रतिफल बाँडफाँड गर्नेगरी निश्चित अवधिका लागि सम्झौता गर्न सक्नेछ:-

क) सञ्चालन तथा व्यवस्थापन: अधिकतम ५ वर्षका लागि

ख) निर्माण, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण: ७ देखि १५ वर्षका लागि

ग) निर्माण, स्वामित्वकरण, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण: १५ देखि २० वर्षका लागि

घ) लिज वा कन्सेसन: सम्झौतामा तोकिए बमोजिम वा अधिकतम २२ वर्ष

३२. प्रस्ताव आह्वान गर्न सक्ने: गाउँपालिकाले दफा २ (च) बमोजिम पूर्वाधार संरचनाहरूको निर्माण वा मौजुदा संरचनाहरूको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि मनसायपत्र वा प्रस्ताव आह्वान गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव पेश गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा निजी व्यवसायिले साझेदारीको स्वरूपको आधारमा देहायका विवरणहरू खोली प्रस्ताव पेश गर्नु पर्दछ:-

क) निर्माण गर्नुपर्ने वा सञ्चालन गर्नु पर्ने पूर्वाधारको विवरण

ख) अनुमानित लागत

ग) बित्तिय श्रोत

घ) वातावरणीय प्रतिवेदन (आवश्यक भएको अवस्थामा)

ड) कार्यान्वयन विवरण

च) परियोजना कार्यान्वयन गर्दा सम्भावित जोखिम र जोखिम न्यून गर्ने प्रस्तावित

उपायहरू

- छ) परियोजनाको नक्सा तथा ड्रइङ्ग, डिजाईन
ज) प्रस्तावित शुल्क र करार अवधी
३३. **प्रस्ताव छनौट र सम्झौता:** (१) प्राप्त भएका प्रस्ताव उपर गाउँपालिकाले विज्ञ टोलीद्वारा तपशिलका आधारमा मुल्याङ्कन गराई प्रस्ताव छनौट गर्न सक्ने छः
- क) पूर्वाधारबाट उपलब्ध हुने सुविधाको स्तर र गुणस्तर
ख) प्रस्तावित निजी लगानी
ग) सेवा सुल्क र रोयल्टी रकम
घ) लिज अवधी
ङ) प्राविधिकको नौलोपन, स्थानीय रोजगारीको अवसर वृद्धि
- (२) उपदफा (१) मा उल्लेखित आधारहरूबाट उपयुक्त देखिएको प्रस्तावक सँग गाउँपालिकाले अवधि किटान गरि साझेदारी सम्झौता गर्न सक्नेछ।
३४. **संरचना तथा व्यवस्थापन:** (१) सम्झौता अवधिभर पूर्वाधार संरचनाको संचालन तथा व्यवस्थापनको दायित्व सम्बन्धीत साझेदारको हुनेछ। सम्झौतामा हेरफेर गर्नुपरेमा निजी साझेदार वा गाउँपालिकाको तर्फबाट एक अर्को लाई प्रस्ताव गर्नुपर्ने र आपसी समझदारीबाट बुँदाहरूमा हेरफेर हुन सक्नेछ।

परिच्छेद ९

वातावरण, भू-संरक्षण तथा बैकल्पिक उर्जा

३५. **वातावरणिय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्था:** (१) गाउँपालिकाले ६० लाख देखि १० करोड सम्म लागत भएका पूर्वाधार आयोजनाहरूको वातावरणीय परिक्षण र १० करोड भन्दा माथिको लागत भएका पूर्वाधारहरूमा वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन गराउनु पर्ने छ।
- (२) आयोजनाको वातावरणीय परिक्षण र स्वीकृति गाउँपालिका स्वयमले गर्न सक्नेछ।
- (३) वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन स्वीकृतिको लागि सो को प्रतिलिपि गाउँपालिकाको सार्वजनिक सूचना पाटी टाँस गरी ७ दिनको म्याद सहित सूझाब माग गर्नु पर्नेछ।
३६. **बैकल्पिक उर्जालाई प्रोत्साहन:** पूर्वधार सेवा सुविधाको निर्माण तथा विस्तारमा बैकल्पिक उर्जालाई प्रोत्साहन गर्नु पर्नेछ।
- (१) कुनै घरमा सोलार, बायोग्याँस, सुधारिएको चुल्हो लगायतका बैकल्पीक उर्जा जडान गर्नु अघि वडा कार्यालय मार्फत गाउँपालिकामा जानकारी गराउनु पर्नेछ। यसरी जानकारी नगराएमा सरकारबाट पाउने अनुदान वा सहयोग दिइने छैन।
- (२) घरेलु सौचालयलाई बायोग्याँस उत्पादनमा प्रयोग गर्ने वा सेप्टिक टैंक बनाउने घरधुरीलाई गाउँपालिकाले सम्पत्ति कर वा मालपोतमा १० प्रतिशत सम्म छुट दिन सक्नेछ।
३७. **भू-क्षय नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य गर्न सक्ने:** (१) गाउँपालिका भित्रको भूक्षय ग्रस्त सार्वजनिक जग्गा, पाखो, खोला किनार वा सडक किनारामा बाँस तथा फलफूलजन्य वनस्पतिको रोपण गर्न स्थानीय समुदायलाई अनुमति दिन सक्नेछ।

- (२) यस्तो कार्यकालागि सम्बन्धित क्षेत्रका व्यक्ति वा समुहले स्थान तोकी वृक्षरोपणका लागि गाउँपालिका समक्ष निवेदन दिन सक्ने छ।
- (३) वृक्षरोपणका लागि प्रस्तावित क्षेत्र ब्यक्तिले चर्चेको जमिन वा अन्य सार्वजनिक आवागमनमा बाधा पुऱ्याउने खालको हुनु हुदैन।
- (४) प्रस्तावित स्थल उपयुक्त देखेमा गाउँपालिकाले अधिकतम ७ वर्षका लागि वृक्षरोपण गर्न र सो को उत्पादन उपयोग गर्न अनुमति प्रदान गर्ने छ।
- (५) उपरोक्त बमोजिम अनुमति दिदा सडक छेउको हकमा सम्बन्धित संघियारलाई प्राथिमकता दिनु पर्नेछ।
३८. **फोहोरमैला तथा फोहोरपानी व्यवस्थापन:** (१) गाउँपालिका भित्र उत्सर्जन हुने ठोस तथा तरल फोहोरहरूलाई यथोचित व्यवस्थापनको लागि व्यवस्थित कार्य योजना तर्जुमा गर्नु पर्नेछ।
- (२) गाउँपालिका भित्र फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि ल्याण्डफिल्ड साईट निर्माण गर्न अन्य गाउँपालिका संग समन्वय गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद १०

विविध

३९. **अन्तर स्थानीय समन्वय:** (१) एक भन्दा बढी गाउँपालिका जोडिने वा सरोकार राख्ने पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत कार्यका लागि गाउँ कार्यपालिकाबाट अनुमोदन गराई गर्नु पर्नेछ।
४०. **प्रचलित कानून बमोजिम हुने:** यस ऐनमा लेखिएको विषयमा यसै ऐन बमोजिम र अन्य विषयमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।
४१. **नियम बनाउन सक्ने:** यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कार्यपालिकाले आवश्यक नियम, निर्देशिका वा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ।
४२. **बचाउ:**
- १) यस ऐनको उद्देश्य तथा विषयक्षेत्रमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम यस अघि भएका कार्यहरू यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ।
- २) जलस्रोतको उपयोग सम्बन्धी विस्तृत व्यवस्था जलस्रोत ऐन, २०७४ बमोजिम हुनेछ।

अनुसूची (१)

दफा २ (च) सँग सम्बन्धित

- (क) स्थानीय सडक, ग्रामिण सडक, कृषि सडक, सिंचाई सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन
- (ख) स्थानीय सडक, ग्रामिण सडक, कृषि सडक, झोलङ्गे पुल, पुल पुलेसा, सिंचाई र तटबन्द सम्बन्धी स्थानीय तहको गुरुयोजना तर्जुमा, निर्माण/स्तरोन्नतीको आयोजना पहिचान अध्ययन, कार्यान्वयन, मर्मत सम्भार र नियमन
- (ग) स्थानीय स्तरमा ट्रली बस, ट्राम जस्ता मध्यम स्तरका मास ट्रान्जिट प्रणालीको नीति, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन र नियमन
- (घ) राष्ट्रिय रेल पुर्वाधारको उपयोग गरी महानगरीय (मेट्रोसिटी) क्षेत्रभित्र शहरी रेल सेवा संचालन व्यवस्थापन मर्मत सम्भार समन्वय, सहकार्य
- (ङ) स्थानीय स्तरमा यातायात सुरक्षा व्यवस्थापन र नियमन
- (च) स्थानीय खानेपानी सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
- (छ) खानेपानी महशुल निर्धारण र खानेपानी सेवा व्यवस्थापन सम्बन्धी
- (ज) साना जलविद्युत आयोजना सम्बन्धी स्थानीयस्तरको नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
- (झ) स्थानीय खानेपानी, साना जलविद्युत आयोजना, बैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र योजना, कार्यान्वयन र नियमन
- (ञ) स्थानीय विद्युत वितरण प्रणाली र सेवाको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियमन
- (ट) स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई प्रणालीको संरचना र मर्मत सम्भार सेवा शुल्क निर्धारण र संकलन व्यवस्थापन
- (ठ) स्थानीय तटबन्द नदी पहिरो नियन्त्रण तथा नदी व्यवस्थापन र नियमन
- (ड) स्थानीय स्तरमा बैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
- (ढ) स्थानीय स्तरमा बैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी प्रविधि विकास र हस्तान्तरण, क्षमता अभिवृद्धी तथा प्रवर्द्धन

आज्ञाले
यादव भट्टराई
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत